

17. ARCHITECTONISCHE EIGENAARDIGHEDEN.

In deze rubriek wordt u wegwijs gemaakt in de architectonische bijzonderheden die onze kerk biedt. In onze Sint Christoforuskerk zijn twee bijzondere nissen uitgehouwen in de wanden van de zijaltaren - Sacrale gootstenen.

De Piscina een sacrale gootsteen. Het latijnse woord *piscina* staat voor waterbekken.

Tot de voorschriften rond de omgang met het heilig brood behoorde ook de reiniging van de voorwerpen die in aanraking waren gekomen met het brood. Voor de consecratie diende de priester zijn handen te wassen en na afloop moest ook het vaatwerk gereinigd worden.

Volgens kerkelijk voorschrift was in iedere kerk een wasbekken aanwezig voor de handwassing van de priester voor de mis en voor de reiniging van zijn vingers en van het gewijde vaatwerk na de communie. Dit bekken bevond zich als regel in een muur langs zij van het altaar en had een afvoer direct naar buiten, waardoor het gewijde water op gewijde grond terechtkwam.

In de Sint Christoforuskerk zijn aan weerszijde van het hoofdaltaar piscina's in nissen aangebracht, bij Maria rechts en bij het Kruisaltaar links in de muur geplaatst, met een gotische spitsboog, een zwart hardstenen onderplaat met een ronde verdiepingsgoot en afvoer naar buiten. Dit is zeker niet in alle kerken aan de orde. De mogelijkheid bestaat dat een piscina pas naderhand in de muur is ingekapt. Bij de Sint Christoforuskerk is dit tijdens de bouw al in de gevel meegenomen. Het is absoluut niet de bedoeling om de ruimte te benutten voor de plaatsing van een devotiebeeld.

In de nis hing een koperen lavaboketel die voor de wassingen werd gebruikt. Deze ketel had als regel twee S-vormige gebogen tuiten die vlak boven de bodem beginnen en soms eindigen in een slangenkop. Als de priester de ketel schuin hield, stroomde het water eruit.

In de 20ste eeuw waste de priester bij de aanvang van de Eucharistie zijn handen in een fonteintje of een klein wasbekken in de sacristie. Meestal worden daarbij twee handdoeken gebruikt, de ene doet dienst voor de mis, de andere na de mis.

Tijdens de offerande volgt een ritueel om de vingers / handen te wassen. Als attribuut een kannetje water en een schaal of schotel waarop het water wordt opgevangen. In de tentoonstelling op de koorzolder is een prachtig exemplaar te bezichtigen.

Lavabo

Een lavabo is een niet alledaagse ketel. De vorm van de ketel komt uit de middeleeuwen. De ketel heeft veel weg van een appeltjesketel die in huiselijk gebruik op de kachel stond. Sinds de reformatie in 1572 is deze traditie bij de katholieken in Schagen vervaagd. Zij waren gedwongen de eucharistie in een schuilkerk te volgen. Schagen heeft in de 136 jaar van stilzwijgen drie schuilkerken gekend. De bekendste schuilkerk stond waar nu Scapino en Deen zijn. (Schilderij in de pastorie). Tijdens de schuilkerk periode werden zo min mogelijke liturgische rituelen toegepast. Het is bijzonder dat de architect Alfred Tepe, ontwerper van de Sint Christoforuskerk, juist deze lavabotraditie in de kerkwand heeft teruggebracht. Het woord lavabo is afkomstig uit het Latijn en betekent "Ik zal wassen" en gaat terug op de tekst van Psalm 26: ' ik zal mijn handen wassen in onschuld'. De priester sprak deze woorden als hij tijdens de mis zijn handen aan een rituele wassing onderwierp. Het woord *lavabo* werd de naam van het gebed, van de handenwassing en van het gerei dat daarbij gebruikt wordt.

Nog weer later raakte het ook buiten de kerk bekend en duidde men er, vooral in het zuiden van ons taalgebied, een wastafel of soort waskuip mee aan. Hierbij speelde waarschijnlijk invloed van de adellijke hoven een rol. De letterlijke betekenis 'ik zal wassen', hoe toepasselijk ook, is daarbij niet iedereen bekend.

Afgeleide van de lavaborituelen is voor de burger de lampetkan geworden. Water was in huis aan het eind van de 19de en begin 20ste eeuw niet voor iedereen voorhanden. Vele onder ons herinneren zich de lampetkan met waterbekken, schaaltje voor zeep en kam van egaal of gedecoreerd porselein. Deze set stond op een kast met marmeren blad doorgaans op de slaapkamer. Nu kom je deze lampetcombinaties tegen op brocante markten en/of rommelmarkten.

Hans van Kampen,
Architectuurhistoricus